

Отговорности на прокуратурата

1. Ролята на прокуратурата в правната система

Прокуратурата, съдът и следствието са стълбовете на правната система в нашата страна. Разбира се, има редица особености в структурата и начина на взаимодействие между тези елементи в правните системи на държавите.

Правото е основа на цивилизацията. То съществува свързано с държавната организация на обществото, но има и форми на самостоятелно съществуване в недрата на социалното битие. В сложния комплекс от преплетени и взаимно зависими фактори, първични понятия за добро и лошо, правилно и неправилно поведение, се формират специфични модели за подражание според традициите, обичаите и отношенията на тогавашния реален живот.

Чрез взаимна корелация и конвергенция между налаганите от държавата норми на регулиране на отношенията между институциите и личността, между самите институции (от една страна) и възникналите във и независимо от волята на държавата първообрази, традиции и обичаи норми на оценка и на поведение (от друга страна), се е създала като резултат системата на официалното право, инкорпорирано в себе си елементи и от двете посочени креативни сили.

В съвременния свят равнището на правната система е показател за степента на развитост на държавата и обществото, за нивото на цивилизованост на съответната страна.

2. Законодателна уредба на отговорностите на прокуратурата

Ролята и отговорностите на прокуратурата в България са ясно и релефно очертани в основния закон – Конституцията, в устройствения по значението си Закон за съдебната власт, в Наказателно-процесуалния кодекс (НПК), Граждански-процесуалния кодекс (ГПК) и други нормативни актове.

3. Структура и функции на звената на прокуратурата

Структурата на прокуратурата следва тази на съдилищата и това закономерно взаимодействие между тях е неизбежно и дълбоко обусловено от самата същност на юриспруденцията.

Конституцията очертава функциите, правата и задълженията на тази институция в глава шеста “Съдебна власт”.

Главният прокурор осъществява надзор за законност и методическо ръководство върху дейността на всички прокурори.

Прокуратурата следи за спазване на законността като:

- привлича към отговорност лицата, извършили престъпно деяние и поддържа обвинението по наказателни дела от общ характер;
- упражнява надзор при изпълнение на наказателни и други принудителни мерки;

- предприема действия за отмяна на незаконосъобразни актове;
- в предвидените от закона случаи участва в граждански и административни дела;

Следователно прокуратурата стои в началото на всички правни и процесуални действия, водещи в крайна сметка до налагане и / или възстановяване на законността, там където тя е нарушена. В този смисъл би трябвало да се съгласим с определението на някои бележити български и чужди юристи, според които “прокуратурата е орган на прелиминарното (предварителното) правораздаване”, докато съдът е тази институция, която окончателно дава заключение за това кому принадлежи правото и на чия страна е законът във всеки конкретен случай, т. е. съдът е орган на окончателното правораздаване.

Законът за съдебната власт разделя прокуратурата на:

- Главен прокурор
- Върховна касационна прокуратура
- Върховна административна прокуратура
- Апелативна прокуратура
- Военно-апелативна прокуратура
- Окръжна прокуратура
- Районна прокуратура

Главният прокурор всяка година до 31 март внася в Народното събрание обобщен доклад за дейността на прокуратурата. Административните ръководители на районните и окръжни прокуратури ежегодно информират главния прокурор за проведените разследвания съгласно специална инструкция.

Прокурорите от апелативните и окръжните прокуратури извършват ревизии и контролират работата на колегите си от по-ниско стоящите звена на прокуратурата.

Всички прокуратури в края на всяко шестмесечие предоставят на съдебния инспекторат в Министерството на правосъдието информация за образуването и движението на преписките.

В хода на изпълнение на задълженията си прокурорът разполага с редица конкретни правомощия:

- да изисква документи, сведения, обяснения, експертни мнения и други материали;
- да извършва лични проверки;
- да възлага на компетентните органи да извършват проверки и ревизии, като му бъдат представени заключения;
- да призовава граждани, включително и чрез принудително довеждане;
- да изпраща материалите от проверките на компетентния правораздавателен орган, когато прецени, че има основания за търсене на отговорност;
- да взема превантивни мерки за предотвратяване на вероятни престъпления.

Разпорежданията на прокурора в кръга на неговата законова компетенция са задължителни за гражданите, юридическите лица, държавните органи и органите на МВР.

Прокурорът внася протест и иска отмяна или изменение на незаконосъобразни актове. Той може да спре изпълнението на акта до разглеждане и решаване на протеста от съответния орган.

Прокуратурата има право да преценява законността на задържането от полицията на граждани и да проверява документацията по тези случаи, както и постъпили жалби, сигнали, предложения и молби във връзка с изпълнение на наказанията и на други принудителни мерки.

Напълно логично и ясно е, че така формулираните законови норми регламентират в различен обхват и акцент правата, задълженията и ролята на прокуратурата в процесуалните закони на гражданското и наказателното право-съответно НПК и ГПК. НПК по-конкретно предвижда:

- прокурорът ръководи разследването по престъпления от общ характер и осъществява постоянен надзор за законосъобразното и своевременното провеждане като наблюдаващ прокурор;

- може да извършва сам отделни действия по разследването или дори цялостно разследване;

- да участва в съдебното производство като държавен обвинител;

- установява и отстранява нарушенията, допуснати в хода на разследването и в съдебната фаза на процеса.

В ГПК участието на прокурор е по-скоро изключение отколкото правило. В указанията от ГПК случаи прокурорът може да започне даденото производство в интерес на друго лице (чл. 27) или да встъпи във вече заведено производство при определени случаи.

В отделни случаи по ГПК на прокурора е предоставена възможността за заключение по някои видове граждански дела. В посочените примери прокурорът е длъжен да спазва по закон някои ограничения:

- действа само по правила, установени за страните по гражданския процес;

- не може да извършва действия, представляващи разпореждане с предмета на делата.

От направения обзор се вижда изключително голямата отговорност на прокуратурата за ефективността и стабилитета на правната система на страната. В тази връзка бяха предприети и известните поправки в Конституцията, ЗСВ, НПК, ГПК и други нормативни актове, с цел превеждане на българското правораздаване в пълно съответствие с ролята на България като пълноправен член на Европейския съюз, ООН и международната общност. Но усъвършенстването на нашата правна система ще обслужва интересите преди всичко на български граждани.

Радиопредаване от 16.04.2007

Събеседник Камен Ситнилски – заместник главен прокурор

